

N:o 23.

Ank. till Riksd. Kansli den 15 Mars 1872, kl. 1 e. m.

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Betänkande N:o 5, rörande Herr C. E. Hjelm's i motion (N:o 185) framställda förslag till förändrad reglering af folkundervisningen.

Uti en till Utskottet remitterad motion har Herr C. E. Hjelm föreslagit, »att för den *allmänna* medborgerliga undervisningens meddelande, i »stället för folkskolan, densamma må ordnas genom skolor på tre särskilda, »men i undervisning fortgående afdelningar, fördelad i fem klasser, sålunda:»
»1:o *småskolan*, som blefve *första* klassen med, mot det närvarande, »utsträckt undervisning.

»2:o *allmänna skolans lägre afdelning* med 2 klasser.

»a) *andra klassen*, som skulle blifva, till kunskapernas omfång vid »viss ålder och med utvidgade fordringar mot 7 § af folkskolestadgan, »obligatorisk;

»b) *tredje klassen*, som skulle undervisa uti alla i folkskolestadgan »föreskrifna ämnen jemte statskunskap och helsolära.

»3:o *allmänna skolans högre afdelning*, hvilken skulle till antal af en »eller flera uppsättas inom hvarje län, med två ettåriga klasser och särskild »lärare i hvardera, som skulle undervisa utöfver ofvan angifna läroämnen »uti främmande lefvande språk, geometri, kemi och fysik m. m.

»Att hufvudgrunderna för en sådan ny stadga må af Riksdagen be- »stämmas och öfverlemnas till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan, att »Kongl. Maj:t låter utarbета en ny derpå grundad lag för den *allmänna* »medborgerliga undervisningen och den nästa Riksdag till pröfning förelägger.»

Uti en sednare aflemnad motion (N:o 197) har Herr Hjelm framlagt ett vidlyftigare förslag till en ny organisation dels af folkskolan, dels af

»en högre medborgerlig undervisning», yrkande att den af honom förordade institutionen skulle kallas »Den allmänna skolan». Denna skola skulle, utöfver de ämnen hvori folkskolan undervisar, äfven lemna undervisning i helsolära, statskunskap och lefvande språk m. m. och dess högre afdelning ersätta de två- och treklassiga läroverken. Skolstyrelsen med sin ordförande tillsättes på kommunalstämma och lyder närmast under en för landstingsområdet af landstingen vald skolöfverstyrelse, som också utöfvar omedelbar tillsyn öfver allmänna skolans högre afdelning. Hela skolinstitutionen öfvervakas från det allmännas sida genom af Kongl. Maj:t utnämnde skolinspektörer, hvilka, om af dem begärda rättelser i anmärkta oordningar ej kunna vinnas, ega anmäla förhållandet hos Konungens befallningshafvande för rättelses erhållande. Hvad deremot religionsundervisningen vidkommer, bör församlingens pastor derom hafva omvårdnad och domkapitlet dernäst vara närmaste auktoritet. Derjemte innehåller motionen åtskilliga förslag om lärotider, lärarelöner och lärares tillsättning m. m.

Vid granskning af dessa motioner, som synbarligen härflutit från ett varmt intresse för den svenska folkbildningen, har Utskottet trott sig finna, att mycket deraf är godt och nyttigt samt öfverensstämmande dels med nu gällande stadganden, dels med de antydningar till en blifvande utveckling, som i desamma innehållas. Så är t. ex. indelningen i klasser någonting, som för våra folkskolor redan icke är främmande, och att man redan vändt sina tankar på de af motionären föreslagna nya läroämnena statskunskap och helsolära framgår af reglementet den 1 December 1865 för folkskolelärareseminarierna i riket, der det föreskrifves, att undervisning i dessa ämnen skall meddelas åt seminarieeleverna, antagligen på det att de skola göras skickliga att deri undervisa. Andra af motionärens förslag äro af den beskaffenhet, att svårligen några goda grunder därför kunna anföras. Så t. ex. torde lämpligheten af främmande lefvande språks läsning i allmänna skolans högre afdelning svårligen kunna ådagaläggas; likaså torde förslaget, att folkskoleinspektören skall till öfverstyrelsen anmäla »oordningar» och, der icke behöflig rättelse kan på annat sätt vinnas, anmäla förhållandet hos Konungens befallningshafvande för rättelses erhållande, om den i sin obestämdhet skulle tillämpas, göra denna administrativa myndighet ett onödigt bryderi. »En läsordning till norm för hela riket, och hvilken bygges på sådana grunder, att själsförmögenheterna harmoniskt utbildas samt kärleken och vördnaden för det oändliga väckes »och lifvas, men äfven att den gifver ledrum för olika artförhållanden» är, minst sagdt, ännu icke känd, och utarbetandet af en på vanligt sätt verksam normal läsordning för rikets folkskolor är, med afseende på skolornas

olika belägenhet, utveckling och lärarekrafter för närvarande förknippadt med så många svårigheter, att stora småningom skeende förändringar inom skolan måste försiggå, innan ett sådant arbete med framgång kunde företagas, såsom Utskottet i betänkandet N:o 22 rörande Herr Mankells motion i detta ämne närmare utvecklat. Att vilja förmena presterskapet att »till beredning för »den första nattvardsgången» emottaga de barn, som icke utgått ur skolans »andra klass och erhållit »försvarligt afgangsbetyg öfver förvärfvet af de 9 »föreskrifna läroämnena», synes Utskottet mindre ändamålsenligt, emedan den, som af en eller annan anledning varit olycklig nog att under skolåldern ej erhålla nödig skolundervisning, äfven derigenom skulle beröfvas tillfälle att under sin prests närmare handledning vinna utveckling af sina religiösa begrepp. Motionärens förslag, att från biskoparne och domkapiteln öfverflytta den dem åliggande uppsigt öfver anstalterna för folkundervisningen till »en af landstingen för landstingsområdet vald skolöfverstyrelse», torde vara förtjent af mycken uppmärksamhet, men då denna öfverstyrelsens verksamhet säkerligen skulle fordra så mycken uppoffring af ledamöternes tid, att den ej kunde, såsom kommunalbefattningar i allmänhet, skötas utan arvode och utan användande af ständige med lön försedde sekreterare och för öfrigt verka en grundförändring af folkskolans hela ställning, så torde betänkligheter möta vid förslagets genomförande.

Då således det mesta af det, som är nytt i motionärens förslag, synes Utskottet mindre lämpligt, och då, vid ett uppmärksamt betraktande af den sednare tidens lagstiftning rörande anstalterna för folkundervisningen, denna visat ett jemut och normalt framåtskridande med tillbörligt afseende på tidsomständigheterna hufvudsakligen hvad skolornas inre utveckling angår i samma riktning som motionären synes åsyfta, och då det för de vunna framstegens bestånd är af högsta vikt, att inga andra rubbningar deri ske än sådana, som äro af klara och tydliga skäl påkallade, och då motionären icke ådagalagt att sådana förefinnas, så kan Utskottet icke biträda motionärens förslag att hos Kongl. Maj:t anhålla om utarbetandet af en ny lag för den allmänna medborgerliga undervisningen, utan föreslår vördsamt,

att Herr Hjelm's motioner icke må till någon åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 Mars 1872.

På Utskottets vägnar:

A. Adlersparre.
